

**COVID-19 PANDEMİSİNİN ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ SINAVINA HAZIRLANAN
LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN PSİKOLOJİK, SOSYAL VE EĞİTİM
DURUMLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE
PSYCHOLOGICAL, SOCIAL AND EDUCATIONAL STATUS OF HIGH SCHOOL
FINAL STUDENT PREPARING FOR THE UNIVERSITY ENTRANCE EXAM

Deniz ACUNER

Doktor Öğretim Üyesi, Işık Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu

Neşe ŞEKERCİ

Öğretim Görevlisi, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi - Sağlık Hizmetleri
Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi

Zehra Nur PAÇACI

Çocuk Gelişimci

Fatma Şeyma PAÇACI

Çocuk Gelişimci

Aslıhan CEYHAN

Çocuk Gelişimci

Özet

Bu çalışmada, Covid-19 Pandemisinin üniversiteye giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik, sosyal ve eğitim durumlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda; 2020-2021 eğitim öğretim yılında lise son sınıfta okuyan ve sınava hazırlanan farklı lise türlerinden 15 öğrenci ile yarı yapılandırılmış soru formu doğrultusunda derinlemesine görüşmeler yapılmış, elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi (kodlama yapılması, kod sıklıkları ve dağılımlarının saptanması, temaların oluşturulması, kod ve alt kodlar arasındaki ilişkilerin hesaplanması ve haritalandırılması) yapılarak değerlendirilmiştir. Niteliksel analiz kapsamında, pandemi sürecinin öğrencilerin psikolojik, sosyal ve eğitim durumlarına etkisi dört farklı temada toplam 422 kod oluşturularak incelenmiştir (Pandemi sürecinin; uzaktan eğitime etkileri - 131 kod, öğrencinin davranışlarına etkileri - 10 kod, öğrencinin duygularına etkileri - 182 kod, pandemiden kaynaklanan kaygılar - 99 kod). Öğrencilerin en sık üzerinde durduğu konular “Derslerin verimsizleşmesi” (25 kod), “Motivasyona olumsuz etkiler” (22 kod) ve “Belirsizlik kaygısı” (20 kod) iken en az kodlanan ifade ise “Mutluluk” (1 kod) olmuştur. Pandemiden, sınava hazırlanan öğrencilerin genellikle olumsuz etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar İfadeler: Covid-19 Pandemisi, Üniversite Sınavı, Lise Öğrencileri,

Özet

In this study, it is aimed to examine the effects of the Covid-19 Pandemic on the psychological, social and educational status of high school seniors preparing for

the university entrance exam. In this context; In the 2020-2021 academic year, in-depth interviews were conducted with 15 students from different high school types who were studying in the last year of high school and preparing for the exam, in line with the semi-structured questionnaire, and the data obtained were descriptive analysis and content analysis (coding, code frequency and distribution, creation of themes, Calculation and mapping of relationships between subcodes and subcodes) were evaluated. Within the scope of the qualitative analysis, the effect of the pandemic process on the psychological, social and educational status of the students, a total of 422 codes in four different themes (The effects of the pandemic process on distance education - 131 codes, the effects on student behavior - 10 codes, the effects on students' emotions - 182 codes, concerns arising from the pandemic - 99 code) was created and analyzed. While the subjects that the students emphasized most frequently were "Lessons becoming inefficient" (25 codes), "Negative effects on motivation" (22 codes) and "Uncertainty anxiety" (20 codes), the least coded expression was "Happiness" (1 code). It has been determined that students preparing for the exam are generally negatively affected by the pandemic.

Keywords: Covid-19 Pandemic, University Exam, High School Students

1. GİRİŞ

Pandemi, dünya yüzeyinde yayılan ve etkisini gösteren hastalık anlamına gelmektedir (Ataç - Uçar, 2006: 331). Covid-19 hastalığı da ilk olarak Çin'in Wuhan şehrinde Aralık-2019 tarihinde ortaya çıkmış ve üç ay gibi kısa bir süre içinde tüm dünyaya yayılması nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi ilan edilmiştir (Yılmaz, vd. 2020: 3). Türkiye'de ilk koronavirüs vakası 10 Mart'ta görülmüş ve o tarihten itibaren başta sağlık ve eğitim olmak üzere birçok alanı olumsuz etkilemiştir. Eğitim kurumları, Türkiye'de salgının ortaya çıkmasıyla ilk kapanan kurumlardan biri olmuştur. Türkiye'de 16 Mart 2020 tarihi itibarıyla okullarda iki hafta süreyle eğitime ara verildiği duyurulmuş, 23 Mart tarihi ile de uzaktan eğitim sürecine başlanacağı belirtilmiştir (Yılmaz, vd. 2020: 11).

Okul, öğrencilerin yetenek ve becerilerini geliştirebilmelerinin yanı sıra, zamanlarını eğlenceli bir şekilde değerlendirerek sosyal becerileri ve sosyal farkındalıklarını da arttırdıkları bir yer olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple pandemi döneminde okuldan ayrı kalan öğrenciler, kariyerlerinde olumsuzluklar, sosyal ve akademik becerilerinde eksiklikler yaşayabilmektedirler (Yılmaz, vd. 2020: 5). Dolayısıyla bu karar özellikle lise son sınıfta okuyan ve üniversiteye giriş sınavına hazırlanan öğrencileri etkilemiştir. Pandemi döneminde üniversiteye giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencileri bu zorlu sınav sürecini uzaktan eğitim olanaklarını kullanarak devam ettirmek zorunda kalmışlardır. Öğrencilerin eğitim gördükleri okulların ve eğitim elemanlarının pandemi döneminde geçilen uzaktan eğitim sistemlerini kullanabilme yeterliliğinin de öğrencilerin aldığı eğitimin kalitesini etkilediği düşünülmektedir. Aktif bir şekilde uzaktan eğitim uygulamalarını kullanabilen öğretmenlerin öğrenci görevlendirmelerini örgün eğitimdeki gibi eksiksiz yapabildiği, ancak bu yeterliliğe sahip olmayan öğretmenlerin ise öğrencilerine yeterli düzeyde kaynak sağlayamadığı belirtilmektedir (Yılmaz, vd. 2020: 9).

Covid-19 Pandemisi öğrencilerin eğitimdeki alışlagelmiş düzenlerini birçok yönden farklı şekillerde etkilemiştir. Başlıca solunum yolu enfeksiyonuna neden olan koronavirüs bireylerin sadece fiziksel sağlığı değil, aynı zamanda ruhsal sağlığı üzerinde de hem akut hem de uzun vadeli etkiler ortaya çıkarabilmektedir (Uğraş, vd. 2020: 32). Özellikle salgının ortaya çıkışı ve vaka sayılarının hızla arttığı dönemlerde bireylerin artan düzeyde korku, endişe ve stres yaşadığı gözlenmiştir (Rajkumar, 2020: 1). Bir yönüyle Covid-19 pandemisi tüm dünyada eğitim sistemlerini etkilemiş ve bu alanda yeni bir döneme kapı açmıştır. Zorunlu izolasyon nedeniyle sosyal ilişkiler azalmış ve yalnızlık duygusu artmıştır (Holt-Lunstad, 2017: 127). Sosyal ilişkilerin ruh sağlığını koruyucu rolü göz önüne alındığında salgının olumsuz ruhsal etkileri kaçınılmaz hale gelmiştir. Üniversiteye giriş sınavının öğrenciler üzerinde büyük bir kaygı ve stres oluşturduğu bilinmektedir (Erözkan, 2004: 19). Lise öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına dair kaygı ve korkularını ele alan çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. 1985-86 yılında MEF Rehberlik ve Araştırma Servisi'nin belirli bir örneklem grubu üzerinde yaptığı araştırma, üniversiteye giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, hastanede ameliyat sırasını bekleyen hastaların kaygı düzeylerinden çok daha fazla olduğu sonucuna varmıştır (Baltaş, 2002'den aktaran; Erözkan, 2004: 15). Bununla birlikte araştırmalarda uzaktan eğitim sürecinin eğitimin aksamaması, öğrenmeyi öğrenme, ödev olmaması, zorunluluk olmaması, sağlığın korunması, kendine vakit ayırma açısından olumlu yönde olduğuna dair ifadeler de bulunmaktadır (Başaran, vd. 2020: 379). Yapılan araştırmalarda belirtilen kaygı ve korku etmenlerine Covid-19 pandemisi ve beraberinde gelen psikolojik zorlukların eklenmesi ise lise öğrencilerinin psikolojik, sosyal ve eğitim durumlarında ne tür olumlu ve olumsuz değişikliklere yol açabileceği sorusunu akla getirmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, Covid-19 Pandemisinin LGS ve YKS sınavına hazırlık sürecinde olan çocuk ve ergenlerin psikolojilerine yansımalarının ve üniversiteye giriş sınavına hazırlanan gençlerin Covid-19 korkusu yaşamalarının tükenmişlik ve anksiyetelerine etkisinin incelendiği araştırmalara rastlanılmıştır (Karataş, 2020; Çelik, 2021). Yapılan araştırmalar incelendiğinde uzaktan eğitimin öğrenciler üzerindeki psikolojik etkilerine ve sınav öğrencilerinin bu süreçteki streslerine farklı yönlerden değinildiği görülmektedir. Lakin meslek hayatlarına giden yolda önemli bir adım olan üniversite sınavına girecek öğrencilerin pandeminin ve uzaktan eğitimin niteliğine dair düşüncelerine, öğrencilerdeki sosyal ve psikolojik etkilerine yer veren pek fazla çalışma olmadığı görülmüştür.

Covid-19 sürecinin ne zaman biteceğinin bilinmemesi ve bu sürecin eğitimi doğrudan etkilemesi, araştırmanın ileriki dönemlerde de gerekliliğini koruyacağını göstermektedir. Araştırma sonuçlarının, yetkili ve uzman kişiler tarafından üniversiteye giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerine, ihtiyaçlarına yönelik öneri ve destek verilmesini sağlaması ve bu konuda daha kapsamlı çalışacak kişilerin araştırmalarına katkısının olması beklenmektedir. Bu kapsamda, çalışmada Covid-19 pandemisinin, üniversiteye giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik, sosyal ve eğitim durumlarına etkisinin ve uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada niteliksel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni (fenomenolojik desen) kullanılmıştır. Olgu bilim deseni farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir bilgiye sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Bu araştırma deseni bireylerin bir olguya, kavrama veya duruma ilişkin deneyimlerini, algılarını, bakış açılarını, yükledikleri anlamları görüşme, gözlem ve yazılı metin gibi verileri analiz ederek ortaya çıkarmayı amaçlar (Tekindal - Uğuz Arsu, 2020: 156; Onat Kocacı, 2015: 55). Bu doğrultuda olgu bilim desenin bu araştırma için uygun olduğuna karar verilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmının evrenini 2020-2021 eğitim öğretim yılında üniversiteye giriş sınavına hazırlanan ve farklı türdeki liselerde okuyan 12. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise İstanbul'un Ümraniye ve Beykoz ilçelerinde ikamet eden 18 yaş ve üstündeki 15 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde amaca yönelik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İlçelerin belirlenmesinde ise kura yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılar Meslek Lisesi ve İmamhatip Lisesi'nde okumaktadırlar. Araştırmaya katılan tüm öğrenciler devlet lisesinde eğitim görmektedir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri dokuz açık uçlu sorunun yer aldığı yarı yapılandırılmış soru formu ile katılımcılarla telefon görüşmeleri yapılarak toplanmıştır. Görüşme öncesinde, katılımcılara görüşme içeriği hakkında bilgi verilmiş, ses kaydı alınması için izin istenmiş ve görüşme metninin bu çalışma dışında kullanılmayacağı bilgisi verilmiştir. Ses kaydı alınmasına izin veren 15 katılımcı ile yapılan derinlemesine görüşmeler kayda alınmıştır.

Araştırma, Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 28 Nisan 2021 tarihinde yapılan 04 No.lu toplantısında etik açıdan uygun olduğuna dair onay almıştır (61351342 sayılı karar).

2.4. Verilerin Analizi

Niteliksel araştırma verileri, betimsel analiz ve içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Betimsel analiz kapsamında katılımcıların ifadelerinden alıntılar yapılmıştır. İçerik analizi; tümevarım yaklaşımı ile kodlama yapılması (kod ve alt kodların belirlenmesi), kod sıklıkları ve dağılımlarının saptanması, temaların oluşturulması, kod ve alt kodlar arasındaki ilişkilerin hesaplanması ve haritalandırılmasını içermektedir. Ses kayıtları çözümlenerek metinler analiz edilmiştir. Analizler, MAXQDA 2020© paket yazılım programı kullanılarak yapılmıştır ve sonuçlar araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır. Verilerin analizi ve yorumlanma aşamasında benzer çalışmalardan yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında pandemi sürecinde üniversite sınavına hazırlanan 15 katılımcı ile yapılan derinlemesine görüşme bulgularına yer verilmiştir. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler, betimsel analiz ve içerik analizi ile değerlendirilerek yorumlanmıştır. Bulgular, katılımcıların söylemlerinden yapılan alıntılar ve içerik analizi sonuçlarından oluşmaktadır. Her bir tema katılımcıların ifade ettiği örnek cümlelerle desteklenerek sunulmuştur. İçerik analizi kapsamında kod frekansları ve dağılım tabloları ile kodlar arasındaki ilişkileri gösteren haritalar sunulmuştur.

3.1. Temalar ve Kod İçerikleri

Katılımcıların yarı yapılandırılmış soru formu doğrultusunda yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar çerçevesinde tümevarım yaklaşımı ile önce kodlama yapılarak kodlar ve alt kodlar belirlenmiş, daha sonra temalar oluşturulmuştur.

Görüşmelerde katılımcıların kullandıkları ifadeler Tablo 1’de gösterilen 49 başlık altında 422 kez kodlanmıştır.

Tablo 1: Kod Durumu

		Frekans	Yüzde
1	Derslerin verimsizleşmesi	25	5,92
2	Motivasyona olumsuz etkiler	22	5,21
3	Belirsizlik kaygısı	20	4,74
4	Zamanın fazla olması	18	4,27
5	İstediği bölümü/üniversiteyi kazanamama kaygısı	17	4,03
6	İletişimsizlik	17	4,03
7	Mezuna kalma kaygısı	15	3,55
8	Üzüntü	15	3,55
9	Dijital ortamdaki dersi anlamama	14	3,32
10	Endişe	13	3,08
11	Stres	12	2,84
12	Korku	12	2,84
13	Sevdiklerine ve kendine virüs bulaşma kaygısı	12	2,84
14	Sıkıntılı hissetme (Can sıkıntısı)	11	2,61
15	Konuları yetiştirememe kaygısı	11	2,61
16	Mutsuzluk	10	2,37
17	Arkadaş özlemi	10	2,37
18	Zamanı verimli kullanamama	10	2,37
19	Ruhsal yorgunluk	10	2,37
20	Sınırların ve kuralların olmaması	10	2,37
21	Özdenetim	10	2,37
22	Ev ortamında ders çalışamama	9	2,13
23	Farklı eğitim araçlarından faydalanma	9	2,13
24	Dikkat dağınıklığı	9	2,13
25	Yalnızlık	8	1,90
26	Bunalım	8	1,90
27	Özgüven eksikliği / yetersizlik	8	1,90
28	Üniversiteyi kazansa bile pandemiden dolayı gidememe	7	1,66
29	Karamsarlık	7	1,66
30	Üşengeçlik	6	1,42
31	Meslek seçimine olumsuz etkisi	6	1,42
32	İşsizlik Kaygısı	6	1,42
33	Sınav gününde Covid-19 virüsü kapmış olma kaygısı	5	1,18
34	Hayal kırıklığı	5	1,18
35	Rahatlamış hissetme	5	1,18
36	Kişisel farkındalık kazanma	4	0,95
37	Erteleme davranışı	4	0,95
38	Panik	4	0,95

39	Umutsuzluk	3	0,71
40	Beklenti kaygısı	3	0,71
41	Ekonomik kaygı	2	0,47
42	Öz şefkat	2	0,47
43	Grup çalışmasından uzak kalma	2	0,47
44	Motivasyona olumlu etkiler	1	0,24
45	Mutluluk	1	0,24
46	Suçlu hissetme	1	0,24
47	Çalışmalardan alınan verimin artması	1	0,24
48	Arkadaşın olumsuz etkisinden uzak olma	1	0,24
49	Yakınlarının sağlığı hakkında duyulan kaygı	1	0,24
	TOPLAM	422	100,00

En çok ifade içeren kodlar; derslerin verimsizleşmesi (%5,92), motivasyona olumsuz etkiler (%5,21) ve belirsizlik kaygısı (%4,74) olmuştur.

Katılımcıların ifadelerinin en sık hangi alanlarda kodlandığı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Katılımcılara göre kodlama sıklıkları (Katılımcılar K1, K2 vb. olarak belirtilmiştir.)

K1, K3 ve K4'ün en çok üzerinde durduğu konu derslerin verimsizleşmesi (n:25) iken, K2 ve K12 konuları yetiştirememeye kaygısını (n:11), K5 ise zamanın fazla olmasını (n:18) en sık olarak ifade etmiştir. K7 ve K8 en sık iletişimsizlik, zamanın fazla olması, belirsizlik kaygısı ve motivasyona olumsuz etkileri (n:17, n:18, n:20, n:22) ifade ederken, K9 ve K15 sevdiklerine ve kendine virüs bulaşma kaygısı ve özdenetim (n:12, n:10), K10 belirsizlik kaygısını (n:20) en sık olarak ifade etmiştir.

Tablo 2'de temalara atanan kodlar ve alt kodlar ile kodlanma sıklıkları görülmektedir.

Tablo 1. Temalar ve Kodlar

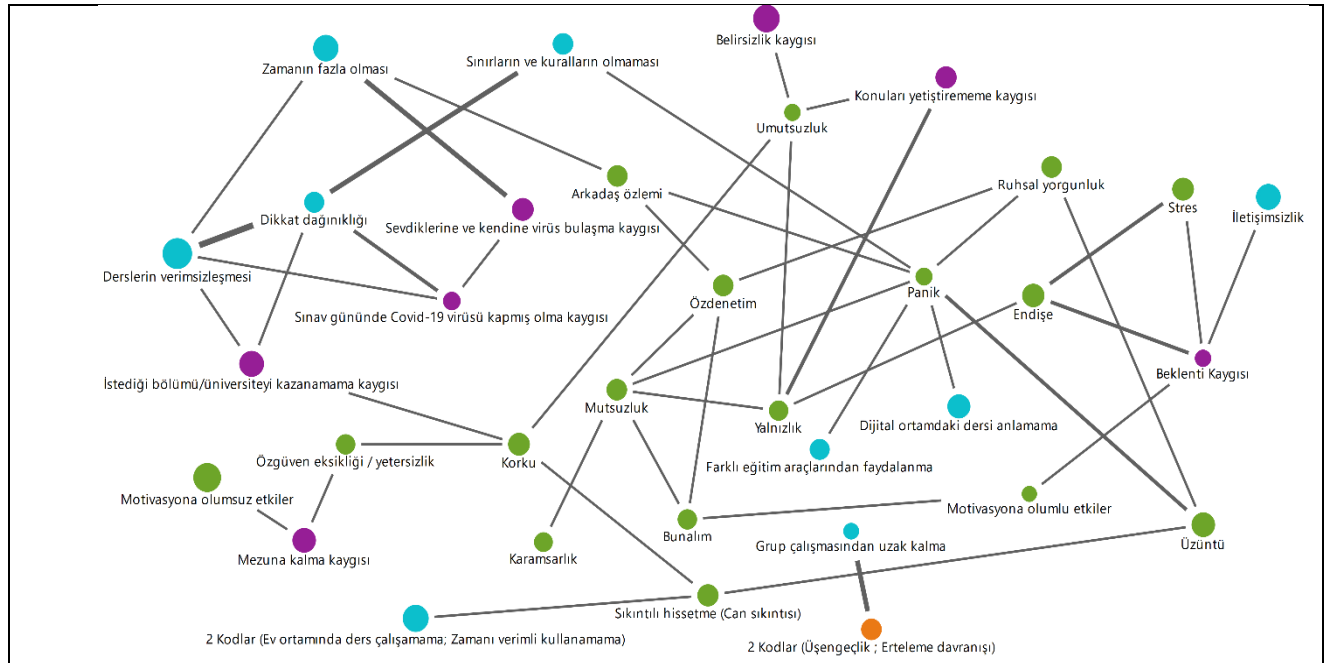
Tema 1: Pandemi sürecinin eğitime etkileri			
Kod	Alt Kod	Freka	Yüz
Pandeminin Eğitime Olumsuz Etkileri	Grupsal çalışmadan uzak kalma	2	0,47
	Ev ortamında ders çalışamama	9	2,13
	Meslek seçimine olumsuz etkisi	6	1,42
	Dijital ortamdaki dersi anlamama	14	3,32
	Derslerin verimsizleşmesi	25	5,92
	Dikkat dağınıklığı	9	2,13
	İletişimsizlik	17	4,03
	Zamanı verimli kullanamama	10	2,37
Pandeminin Eğitime Olumlu Etkileri	Arkadaş etkilerinden uzak olma	1	0,24
	Çalışmalardan alınan verimin artması	1	0,24
	Sınırların ve kuralların olmaması	10	2,37
	Farklı eğitim araçlarından faydalanma	9	2,13
	Zamanın fazla olması	18	4,27
Tema 2: Pandemi sürecinin öğrencinin davranışlarına etkileri			
Kod	Alt Kod	Freka	Yüz
Davranış Değişikliği	Üşengeçlik	6	1,42
	Erteleme Davranışı	4	0,95
Tema 3: Pandemi sürecinin öğrencinin duygularına etkileri			
Kod	Alt Kod	Freka	Yüz
Pandemiden Kaynaklanan Olumsuz duygular	Motivasyona olumsuz etkiler	22	5,21
	Suçlu hissetme	1	0,24
	Özgüven Eksikliği/Yetersizlik	8	1,90
	Panik	4	0,95
	Endişe	13	3,08
	Stres	12	2,84
	Umutsuzluk	3	0,71
	Hayal Kırıklığı	5	1,18
	Korku	12	2,84
	Karamsarlık	7	1,66
	Yalnızlık	8	1,90
	Mutsuzluk	10	2,37
	Arkadaş Özlemi	10	2,37
	Bunalım	8	1,90
	Sıkıntılı Hissetme (Can Sıkıntısı)	11	2,61
	Ruhsal Yorgunluk	10	2,37
	Üzüntü	15	3,55
Pandemiden Kaynaklanan Olumlu Duygular	Motivasyona olumlu etkiler	1	0,24
	Mutluluk	1	0,24
	Kişisel farkındalık kazanma	4	0,95
	Özdenetim	10	2,37
	Öz Şefkat	2	0,47
	Rahatlamış hissetme	5	1,18
Tema 4: Pandemi sürecinden kaynaklanan kaygılar			
Kod	Alt Kod	Freka	Yüz
Sağlık Kaygısı	Sevdiklerine ve kendine virüs bulaşma kaygısı	12	2,84

	Sınav gününde Covid-19 virüsü kapmış olma	5	1,18
	Yakınlarının sağlığı hakkında duyulan kaygı	1	0,24
Tablo 2 devamı			
Kod	Alt Kod	Freka	Yüz
Gelecek Kaygısı	Belirsizlik kaygısı	20	4,74
	Ekonomik kaygı	2	0,47
	İşsizlik kaygısı	6	1,42
Sınav Kaygısı	Konuları yetiştirememeye kaygısı	11	2,61
	Beklenti kaygısı	3	0,71
	Üniversiteyi kazansa bile pandemiden dolayı	7	1,66
	İsteddiği bölümü/üniversiteyi kazanamama	17	4,03
	Sınava tekrar hazırlanmak zorunda olma	15	3,55
Toplam		422	100,

Katılımcı ifadelerinden 422 kez kodlama yapılarak tümevarım yöntemi ile dört tema oluşturulmuştur. Tema 1 (Pandemi sürecinin eğitime etkileri), kodların %31,04'ünü (n: 131); Tema 2 (Pandemi sürecinin öğrencinin davranışlarına etkileri) %2,37'sini (n: 10); en büyük pay sahibi Tema 3 (Pandemi sürecinin öğrencinin duygularına etkileri) %43,13'ünü (n: 182) ve Tema 4 (Pandemi sürecinden kaynaklanan kaygılar) %23,45'ini (n: 99) oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında oluşturulan kodların birbiriyle ilişkisi Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2: Kodların birbiriyle ilişkisi (Çizgi genişlikleri ilişkinin gücünü göstermektedir.)

Şekil 2 incelendiğinde “Dikkat dağınıklığı” ile “derslerin verimsizleşmesi”, “Sınırların ve kuralların olmaması”, “Sınav gününde Covid-19 virüsü kapmış olma kaygısı” kodları arasında güçlü ilişkiler olduğu görülmüştür. Bu ilişkileri gösteren bir katılımcı ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

“Uzaktan eğitimde dersi dinlerken dikkatim daha çabuk dağılıyor. Dersi dinlerken çoğu zaman elim telefona kayıyor, zaten o an konuyu da kaçırıyorum. Okulda olsa böyle bir durum olmazdı.”

“Yalnızlık” kodu ile “Mutsuzluk”, “Umutsuzluk”, “Konuları yetiştirememeye kaygısı” ve “Endişe” kodları arasında güçlü ilişkiler bulunmuştur. Bunu bir katılımcı;

“Ben pandemi sürecinin hemen geçeceğini düşünmüyorum. Uzun bir süre daha yasakların olacağını, okula gidemeyeceğimizi vs. düşününce daha da mutsuz oluyorum. Böyle hissedince pek ders çalışasım da gelmiyor.” şeklinde ifade etmiştir.

“Grup çalışmasından uzak kalma” ve “Üşengeçlik; Erteleme Davranışı” kodları arasında da güçlü ilişki bulunmuştur. Bazı katılımcıların bu ilişkiye yönelik ifadeleri aşağıdadır:

“Okulun çok iyi bir öğrenme ortamı olduğunu fark ettim çünkü orada sosyal bir öğrenme vardı. Arkadaşlarımla beraber bir şeyleri düşünerek yapıyorduk ve daha akılda kalıcı oluyordu. Fakat evde kendi kendime ders çalıştığım zaman bir şeyleri öğrenmek daha zor oluyor.”

“Okuldaki arkadaşlarımı çalışırken görünce ya da ne kadar ilerlediler, sınav konusunda ne durumdalar öğrenince ben de motive oluyordum. Şimdi her ne kadar konuşsak da aynı şekilde etkilemiyor beni.”

3.2. Tema 1: Pandemi Sürecinin Eğitime Etkileri (Uzaktan Eğitim)

Pandemi Sürecinin Eğitime Etkileri, Tablo 2’de görüldüğü gibi “Olumsuz etkileri” ve “Olumlu etkileri” olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. Olumsuz etkiler kodunda en çok vurgulanan alt kodlar “Derslerin verimsizleşmesi” (n:25, %5,92), “İletişimsizlik” (n:17, %4,03), “Dijital ortamdaki dersi anlamama” (n:14, %3,32) olmuştur. Olumlu etkiler kodunda ise en çok vurgulanan alt kodlar “Zamanın fazla olması” (n:18, %4,27), “Sınırların ve kuralların olmaması” (n:10, %2,37) olmuştur.

Uzaktan eğitimin, alınan eğitimin içeriğine etkileri kapsamında 131 kod bulunmaktadır. Bu temayı oluşturan bazı katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Açıkçası bence yüz yüze eğitimde öğrenmek çok çok iyiydi. Çünkü daha iyi öğreniyordum. Birincisi hoca gözüme bakınca benim anlamadığımı fark ediyor ve konuyu tekrar anlatıyordu. Ben ne kadar anladım desem de hoca benim anlamadığımı anlıyordu. Ama uzaktan eğitimde hoca, ben anladım dediğimde hemen geçiyor.”

“Uzaktan eğitimin ve canlı derslerin hiçbir şekilde etkili olduğunu düşünmüyorum. Bir de ben sayısal öğrencisi olduğum için dersler gitgide zorlaşıyor, uzaktan eğitimdeki derslerden de pek bir şey anlamıyorum.”

“Sürekli evde olmak zamanı iyi yönetememe ve motivasyonumu koruyamama sebep oldu.”

“Sürekli evde olduğumdan dolayı çok zamanım var. Bu yüzden haftalık olarak çözdüğüm soru sayısı da arttı. Pandemi olmasaydı ve okula gitseydim bu kadar fazla soru çözemezdim.”

“Uzaktan eğitimin daha iyi olduğunu düşünüyorum. Okuldaki belli kurallar olmayınca daha güzel oldu. Çünkü benim için sınırlar kalkmış oldu. Ders dinlemek istemediğimde derslere katılmadım. Okuldayken böyle bir şansım olmuyordu.”

3.3. Tema 2: Pandemi Sürecinin Öğrencinin Davranışlarına Etkileri

Davranış değişikliği teması, Tablo 2’de görüldüğü gibi “Üşengeçlik” (n:6, %1,42), “Erteleme Davranışı” (n:4, %0,95) olmak üzere iki kod içermektedir.

Davranış değişikliği teması 10 kez kodlanmıştır. Bu temayı oluşturan katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Eve kapandık bu yüzden düzen diye bir şey yok. Saat kaçta uyuyup uyanıyorum belli değil. Tarihi bilmiyorum, her şey birbirine karıştı. Bu durum da beni üşengeç hale getirdi.”

“Ders çalışma düzenim bozuldu. Aylardır bu pazartesi başlıyorsun diyorum kendime ve başlamıyorum, sürekli erteliyorum. Sınava da bir buçuk ay kaldı.”

3.4. Tema 3: Pandemi Sürecinin Öğrencinin Duygularına Etkileri

Duygu-durum değişikliği teması, Tablo 2’de görüldüğü gibi “Olumsuz duygular” ve “Olumlu duygular” olmak üzere iki koddan oluşmaktadır ve 182 kez kodlanmıştır. Olumsuz duygular kodunda en çok vurgulanan alt kodlar “Motivasyona olumsuz etkiler” (n:22, %5,21), “Üzüntü” (n:15, %3,55), “Endişe” (n:13, %3,08), “Korku” (n:12, %2,84) ve “Stres” (n:12, %2,84) olmuştur. Olumlu duygular kodunda ise en çok vurgulanan alt kodlar “Özdenetim” (n:10, %2,37) ve “Rahatlamış hissetme” (n:5, %1,18) olmuştur. Bu temayı oluşturan bazı katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Arkadaşlarımla aynı ortamdayken onları görmem ders çalışmamı olumlu etkiliyordu ve beni motive ediyordu. Fakat bu durumun olmaması motivasyonumu olumsuz etkiledi.”

“Eskiden motivasyonu daha yüksek biriydim, pandemi benim motivasyonumu düşürdü. Eskisi kadar ders çalışmıyorum.”

“Okçuyum ben. Neredeyse 1-1.5 seneden beri ayrı kalmak bana hüznün verdi. Aktivitelere katılamamak da bende derin yara açtı. Antrenmanlara her gitmek istediğimde gidemedim, geride kaldım. Bu aktivitelere katılamamak da benim kaygımı artırdı. Çünkü sevdiğim ve devamlı yaptığım bir sporu yapamadım.”

“Sınav gününü düşündüğümde çok heyecanlanıyorum. Aynı zamanda yapamayacağımı da düşünüyorum, o da çok korkutuyor.”

“Hem performans ödevlerim hem de stajım oluyor, yetişmekte zorlanıyorum. Bu dönem benim için stresli geçiyor bu yüzden yapamayacağımı düşünüyorum.”

“Hem korkuyorum, ama sürekli de bir korku hali içerisinde olmamaya çalışıyorum öyle olursam bir şey olmayacağını biliyorum, duygularımı kontrol ederek kendimi sakin tutmaya çalışıyorum.”

“Arkadaşlarımı görmediğim için onlardan olumsuz olarak etkilenmiyorum ve kendime daha iyi odaklanabiliyorum bu yüzden daha rahat hissediyorum. Okul olsaydı etkilenirdim, kaygım daha yüksek olurdu.”

3.5. Tema 4: Pandemi Sürecinden Kaynaklanan Kaygılar

Kaygılar teması, “Sınav kaygısı”, “Gelecek kaygısı” ve “Sağlık kaygısı” olmak üzere üç koddan oluşmaktadır (Tablo 2). Sınav kaygısı kodunda en çok vurgulanan alt kodlar “İstediği bölümü/üniversiteyi kazanamama kaygısı” (n:17, %4,03), “Sınava tekrar hazırlanmak zorunda olma kaygısı” (n:15, %3,55) olmuştur. Gelecek kaygısı kodunda ise en çok vurgulanan alt kod “Belirsizlik kaygısı” (n:20, %4,74) olmuştur. Sağlık kaygısı kodunda en çok vurgulanan alt kod ise “Sevdiklerine ve kendine virüs bulaşma kaygısı” (n:12, %2,84) olmuştur.

Bu temada 99 kod bulunmaktadır. Temayı oluşturan bazı katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Kendi adıma kaygım yok ama annem şu an hamile, babamın da akciğer hastalığı var o yüzden onlara virüs bulaştırabilirim diye kaygılanıyorum.”

“Pandemi döneminde sürekli farklı kararlar alındığı için bu belirsizlik beni etkiledi. Beni en çok zorlayan şeyin bu belirsizlik olduğunu düşünüyorum.”

“Bu süreçten kötü etkilendim çünkü her şey belirsizdi ve okul sınavları sürekli ertelendi ve ertelendikçe mecburen çalıştım. Bu belirsizlik yüzünden YKS'ye odaklanamamıştım.”

“Pandemi dönemin ne kadar daha süreceğini bilmiyoruz. Bilsem ki bir sene sürecek, bir sene daha evden çıkmadan durabilirim ama önümüzü göremiyoruz. Bu belirsizlik beni birazcık da üzüyor.”

“Kaygılıyım, sebebi ise kendimi iyi bir yerde görmek istiyorum ama istediğim bölümü kazanamamaktan dolayı endişeleniyorum.”

“Ben genelde sabah 06:00'da kalkıp ders çalışmaya başlıyorum ve her gün bu kadar yoğun çalıştıktan sonra mezuna kalma düşüncesi beni çok kaygılandırıyor.”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Üniversiteye giriş sınavına hazırlanan 18 yaş ve üstündeki lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik, sosyal ve eğitim durumlarına etkisini incelenen bu çalışmada “Uzaktan eğitimin alınan eğitimin içeriğine etkileri, Davranış değişikliği, Duygu-durum değişikliği, Kaygılar” olmak üzere dört tema oluşturulmuştur. 15 katılımcıyla yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda 4 tema, 49 kod, bunlarla ilişkili 422 anlamlı ifadeye ulaşılmıştır. Bulgular incelendiğinde olumsuz etkiler kodu altında en çok kodlanan alt kodlar “Derslerin Verimsizleşmesi”, “İletişimsizlik”, “Dijital Ortamdaki Dersi Anlamama” şeklindedir. Katılımcılar derse katılımın az olması, öğretmenin dersi olması gereken süreden daha az süre işlemesi, ders saatlerinin değişmesi gibi çeşitli sebeplerle uzaktan eğitim sürecinin dersleri verimsizleştirdiğini, öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci arasındaki iletişimin azaldığını ve uzaktan eğitim ile yapılan dersleri yeterince öğrenemediklerini ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmelerde 10 öğrencinin uzaktan eğitim sayesinde zamanın fazla olmasının onlara yarar sağladığını belirtmişlerdir. Öğrenciler sabah erken kalkma mecburiyetinin olmamasını olumlu karşılamakta ve okula gidiş-dönüşlerde harcanan zamanın da evde kalınan sürede onlara avantaj sağladığını belirtmişlerdir.

Pandemi döneminde uzaktan eğitimin nasıl olduğu, bunun katılımcıları nasıl etkilediği, sorulan sorularla incelendiğinde 15 kişiden 13'ü matematik ve fizik gibi bazı sayısal derslerin uzaktan eğitimle yeterince anlaşılamadığını, sözel derslerin ise evde kendileri tarafından da öğrenilebildiğini ve asıl zorlanılan kısmın sayısal dersleri anlama ve pratiğe dökme kısmında olduğunu vurgulamışlardır. Bu doğrultuda Covid-19 pandemi sürecinin LGS ve YKS'ye hazırlık sürecinde olan çocuk ve ergenlerin psikolojilerine yansımalarını incelendiği bir araştırmada öğrencilerin matematik, fizik, kimya ve biyoloji gibi sayısal dersleri anlamada zorlandıkları bulunmuştur (Karataş, 2020: 60). Yapılan bir diğer çalışmada öğrencilerin matematik konusunda yaşadıkları birtakım güçlükler olduğunu, matematikte bir konuda öğrenme güçlüğü yaşayan bir öğrencinin daha sonraki konularda başarısız olmasını da beraberinde getireceğini belirtmişlerdir (Tatar ve Dikici, 2008: 184). Bazı sayısal dersleri anlamamanın dolayısıyla iyi bir şekilde öğrenememenin, istediği bölümü/üniversiteyi kazanamama kaygısını tetiklediğini ve buna bağlı olarak da kişilerde dikkat dağınıklığı sorununun ortaya çıktığı kodların ilişkisinde (Şekil 2) görülmektedir.

Dikkat dağınıklığı kodu ile sınırların ve kuralların olmaması ve derslerin verimsizleşmesi kodu arasında güçlü ilişkiler bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf ortamından farklı ve daha rahat bir ortamda bulunmalarının onlarda dikkat dağınıklığı oluşturduğu görülmektedir. Aynı şekilde derslerin verimsizleşmesi sonucu öğrencinin kendini derse veremediği ve dersi uzun süreli takip edemediği görülmektedir.

Görüşmecilerin pek çoğu arkadaş özlemi çektiğini ve eğer okula gidebilselerdi arkadaşlarıyla iyi vakit geçirebileceklerini belirtmiştir. Karataş'ın çalışmasında, lise son sınıf öğrencilerinin okul özlemine neden olan faktörlerin başında arkadaş özleminin geldiği tespit edilmiştir (Karataş, 2020: 59). Bu sonuç araştırmamızda bahsettiğimiz pandemi döneminin neden olduğu uzaktan eğitimin etkisi olan arkadaş özlemi alt kodunu destekler niteliktedir.

Grup Çalışmasından Uzak Kalma kodu ile Üşengeçlik/Erteleme Davranışı kodu arasında güçlü ilişkiler bulunmuştur. İşbirlikli öğrenme, üyelerinin deneyim veya bilgilerini paylaştığı, bir grup öğrenci ve öğretmenin yer aldığı, öğrencinin derse aktif katılımının sağlandığı sosyal bir etkileşim ve öğrenme sürecidir (Açıkgöz, 2002: 33; Sezer - Tokcan, 2003: 228). Katılımcılar öğretmen ve arkadaşlarıyla birlikte öğrenme gerçekleştirdiklerinde konuları daha iyi öğrendiklerini vurgulamışlardır. Sonuç olarak grup olarak çalışamamanın öğrencilerin motivasyonunu düşürdüğü ve üşengeçlik ve davranışına sebep olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan 15 öğrencinin de uzaktan eğitimle yapılan derslere erişim açısından teknolojik alt yapı yetersizliği yaşamadığı görülmüştür. Bu sonuç uzaktan eğitime katılabilmek ve derslerden faydalanabilmek için gerekli materyallerin olup olmadığının araştırıldığı çalışmada velilerden elde edilen verilerle uyumaktadır (Yılmaz - Güner, 2020: 482).

Çalışmada, pandemi sürecinin uzaktan eğitime yönelik olumlu ve olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır. Olumsuz etkiler olarak; derslerin verimsizleşmesi, iletişimsizlik, dijital ortamdaki dersi anlamama ve zamanı verimli kullanamama en üzerinde durulan konular olmuştur. Diğer taraftan zamanın fazla olması, sınırların ve kuralların olmaması ve farklı eğitim araçlarından yararlanma pandeminin eğitime olumlu etkileri olarak görülmüştür.

Pandemi süreci öğrencilerin duygularını da etkilemiştir. Öğrencilerin bu dönemde motivasyonlarının düştüğü, üzüntü, endişe, stres, korku, mutsuzluk, yalnızlık ve bunalım duygularını yoğun olarak yaşadıkları tespit edilmiştir. Covid-19 pandemi sürecinde öğrenci ruh sağlığı üzerinde yapılan bir çalışmada pandeminin öğrencinin ruh sağlığını olumsuz etkilediğini ve bu süreçte öğrencilerin yüksek düzeyde psikolojik sıkıntı ve düşük akademik başarı ifade ettikleri belirtilmiştir (Grubic, vd. 2020: 517). Öğrencilerin bu dönemde olumlu duygular da yaşamışlardır; bu dönemde özdenetimlerinin arttığını düşünerek rahatlamış hissetme ve kişisel farkındalık kazanma duygularını yaşadıkları görülmüştür. Pandemi sürecinden kaynaklanan kaygılar incelendiğinde ise belirsizlik kaygısı, istediği bölümü/üniversiteyi kazanamama kaygısı, sınava bir yıl daha hazırlanma kaygısı, sevdiklerine ve kendine virüs bulaşması kaygısı ve konuları yetiştirememeye kaygısı yaşadıkları saptanmıştır.

Ek olarak 15 öğrenciden 3'ü uzaktan eğitim sürecinde uzun süre dijital ekrana bakma sonucu görme bozukluğu problemi yaşadıklarını ifade etmiştir. Uzaktan eğitimle verilen dersleri dijital ekrandan takip etme, gerekli ödevleri ve diğer çalışmaları da dijital ekrana maruz kalarak yapmanın, öğrencilerin fiziksel sağlığını olumsuz bir şekilde etkileyebileceği söylenebilir. Literatür incelendiğinde öğretmen adayları ile yapılan bir araştırmada dijital ekrandan okuma yapmanın dezavantajları arasında göz yorgunluğu olduğu belirtilmiştir (Erkan

- Dağal, 2016: 139). Dijital ekrana uzun süreli bakmanın bel-boyun ağrılarına, baş ağrısına, göz yorgunluğu, gözde sulanmaya neden olabileceği yapılan birçok araştırmada da ortaya koyulmuştur (Yaman - Dağtaş, 2013: 70).

Sonuç olarak, Covid-19 pandemisinin sınava giriş kaygısı yaşayan lise son sınıf öğrencilerine genellikle olumsuz psikolojik ve sosyal etkilerinin olduğu, ayrıca uzaktan eğitimin ve yaşanan belirsizliğin de bu kaygıları arttırdığı görülmektedir. Öğrencilerin bu dönemde olumlu duyguları desteklenmeli, olumsuz etkiler için ise rehberlik hizmeti almaları sağlanmalıdır. Ayrıca, eğitimin etkinliğini arttırmak için uzaktan eğitime yönelik uygun eğitim teknikleri kullanmasının sağlanması, katılımcı eğitim yöntemleri ile öğrenci motivasyonunun artırılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2002). Aktif Öğrenme. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Almond, D. Mazumder, B. (2005). The 1918 İnfluenza Pandemic And Subsequent Health Outcomes: An Analysis Of Sipp Data. American Economic Review, 95(2), 258-262.
- Ataç, Adnan ve UÇAR, Muharrem (2006). “Önemli Bulaşıcı Hastalıklar ve Yaşam Sürelerine Etkileri”, Bilim Tarihi Araştırmaları: Salgın Hastalıklar Tarihi, Sayı:2: 33-42.
- Baltaş, A. (2002). Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı. Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Başaran, M. Doğan, E. Karaoğlu, E. Şahin E. (2020). Koronavirüs (Covid 19) Pandemi Sürecinin Getirisi olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(2), 368-397. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitim/issue/54643/753149>
- Bozkurt, Y. Zeybek, Z. & Aşkın, R. (2020). Covid-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri Ve Terapötik Müdahaleler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(37), 304-318.
- Erkan, S. S. Ş. & Dağal, A. B. (2016). Öğretmen Adaylarının Dijital Okuma, Yazma Ve Sunum Hazırlama Becerileri Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), 3(1), 131-144.
- Erözkan, A. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Sınav Kaygısı Ve Başa Çıkma Davranışları. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (12), 13-38. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Musbed/Issue/23501/250395>
- Grubic N, Badovinac S, Johri AM. (2020) Student mental health in the midst of the COVID-19 pandemic: A call for further research and immediate solutions. International Journal of Social Psychiatry. <https://doi.org/10.1177/0020764020925108>.
- Holt-Lunstad, J. (2017). The Potential Public Health Relevance Of Social İsolation And Loneliness: Prevalence, Epidemiology, And Risk Factors. Public Policy & Aging Report, 27(4), 127-130. Doi:10.1093/Ppar/Prx030
- Karataş, Z. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinin LGS Ve YKS Sınavına Hazırlık Sürecinde Olan Çocuk Ve Ergenlerin Psikolojilerine Yansımalarının İncelenmesi. Gençdoğan B, Editör. Pandemi Döneminde Çocuk Ve Ergen Psikolojisi. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; P.54-74

Uğraş Dikmen, A, Kına, M, Özkan, S, İlhan, M. (2020). COVID-19 Epidemiyolojisi: Pandemiden Ne Öğrendik. Journal of Biotechnology and Strategic Health Research, COVID-19 Special Issue, 29-36. DOI: 10.34084/bshr.715153

Onat Kocabıyık, O. (2015). Olgubilim Ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (1) , 55-66.

Rajkumar, R. P. (2020). Covid-19 And Mental Health: A Review Of The Existing Literature, Asian Journal Of Psychiatry, 52, 102066, <https://doi.org/10.1016/J.Ajp.2020.102066>

Sezer, A. & Tokcan, H. (2003). İşbirliğine dayalı öğrenmenin coğrafya dersinde akademik başarı üzerine etkisi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(3).

Tatar E, Dikici R. (2008) Matematik Eğitiminde Öğrenme Güçlükleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 5(9):183-93.

Tekindal, M. Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 20(1), 153-172. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/uobild/issue/58856/813813>

Yaman, H. & Dağtaş, A. (2013). Ekrandan Okumanın Okuduğunu Anlamaya Etkisi. Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2(1), 64-79.

Yavaş Çelik, M. (2021). Üniversite Sınavına Hazırlanan Gençlerin Covid-19 Korkusunun Öğrencilerin Tükenmişlik ve Anksiyetelerine Etkisi. Van Sağlık Bilimleri Dergisi, 14 (1) , 19-28. DOI: 10.52976/vansaglik.760062

Yılmaz, E. Güner, B. (2020). Farklı Öğrenim Kademelerindeki Öğrencilere Verilen Uzaktan Eğitim Hizmetinin Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye’de Ve Dünyada Eğitim, 477-503. Doi:10.37669/Milliegitim.777353

Yılmaz, E. Burak, G. Mutlu, H. Doğanay, G. Demet, Y. (2020). Veli Algısına Göre Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinin Niteliği. Konya: Palet Yayınları.

Yörüsün, M. (2020). Koronavirüs Pandemisinin Yükseköğretim Kurumları Sınavına Girecek Öğrenciler Üzerinde Oluşturduğu Etkiler, Kapadokya Eğitim Dergisi, 1(1)